

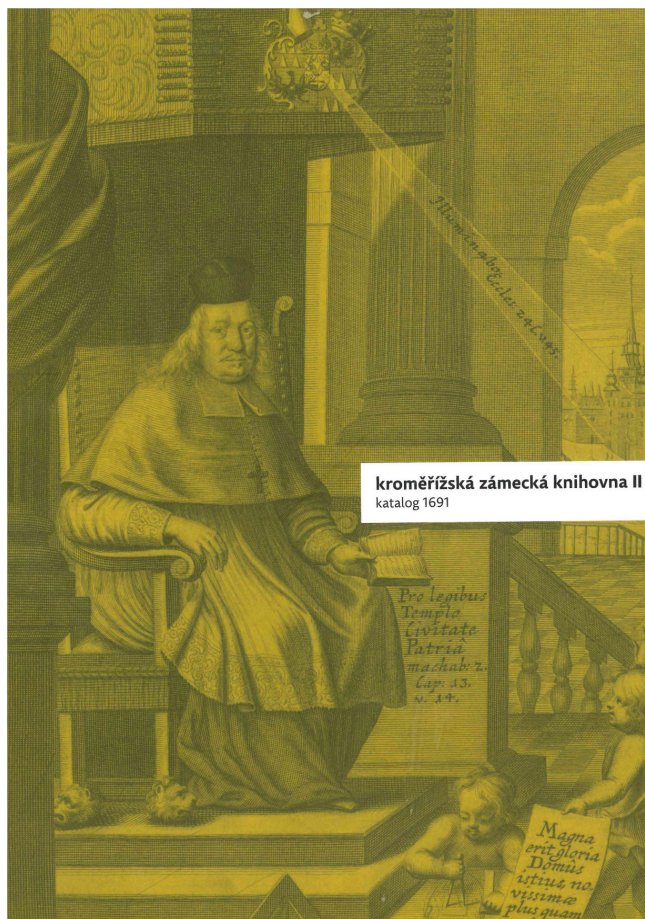
MYŠÁK, Miroslav – POKORNÁ, Barbara (edd.). *Kroměřížská zámecká knihovna I. Prvotisky/Schlossbibliothek Kremsier I. Inkunabeln*. Olomouc: Muzeum umění Olomouc, 2017. ISBN 978-80-88103-28-8. MYŠÁK, Miroslav (ed.). *Kroměřížská zámecká knihovna II. Katalog 1691*. Olomouc: Muzeum umění Olomouc, 2018. ISBN 978-80-88103-39-4.

Štúdium katalógu inkunábulí a vôbec starých historických fondov je vždy veľké dobrodružstvo. Okrem toho, že takéto súbory dokumentujú ľudské poznatky a vzťah k nim počas celých stáročí, nie je bez záujmu sledovať osudy jednotlivých zachovaných exemplárov až do dnešných čias. V roku 2017 a 2018 vyšli dva zaujímavé katalógy, ktoré predstavujú bohatstvo knižných fondov v Zámockej knižnici v Kroměříži. Jedným je katalóg inkunábulí so sprievodným slovom po nemecky, druhý oboznamuje čitateľov so zoznamom kníh podľa zachovaného katalógu kníh z roku 1691. Obidve publikácie na seba nadväzujú a sú späté s Kroměřížom, ktorý je rezidenciou olomouckých biskupov. Poznamenávame, že olomoucké biskupstvo má dlhú tradíciu: vzniklo v roku 1063 a v roku 1777 bolo povýšené na arcibiskupstvo, ktoré je dnes metropolitnou arcidiecézou Moravskej provincie rímskokatolíckej cirkvi v Čechách. Správcom historického

knižného fondu olomouckého arcibiskupstva umiestneného v Kroměříži je Muzeum umění v Olomouci, ktoré prevzalo aj gesciu nad jeho spracovávaním i vydávaním katalógov a publikácií o ňom, menovite Mgr. Miroslav Myšák, kurátor a správca knižníc, i mincí a medailí.

Kroměřížská zámecká knihovna II. Katalog 1691

Predkladaná publikácia predstavuje fond knižnice na základe najstaršieho katalógu z roku 1691. Tento rok je medznikom v dejinách knižnice, pretože v tomto čase prešla celá zbierka od súkromníka a jej zakladateľa biskupa Karola z Lichtensteina-Castelcorna (1624 – 1695) do inštitucionálneho majetku olomouckého biskupstva. Dejiny zámockej knižnice olomouckého arcibiskupstva patria medzi najbohatšie v českej krajine, pritom zachované historické celky z obdobia renesancie a humanizmu i baroka sú veľmi vzácne. Zväčša ide o súkromné knižnice, ktoré sú svedectvom o výnimočnosti osobnosti, o jej postavení v spoločnosti i záujmu o knihy. Knižnica v Kroměříži je v tomto smere výnimočná, i keď možno ojedinele spomenúť i ďalšie bohaté knižnice najmä súkromníkov, napr. knižnicu Bohuslava Hasištejnského z Lobkovic, ktorú vydali Emma Urbánková a Kamil Boldan (*Rekonstrukce knihovny Bohuslava Hasištejnského z Lobkovic*. Praha 2009), alebo knižnicu Hieronyma Becka, ktorú spracovala Lenka Veselá (*Rytíř a intelektuál Hieronym Beck z Leopoldsdorfu (1525 – 1596) a jeho knihovna*. Praha 2016). Obidve zbierky sú vydané na základe výskumu pramenných materiálov a rekonštrukcie, práve preto treba oceniť knižnicu biskupa Karola z Lichtensteina-Castelcorna, ktorá sa zachovala ako celok. Podľa doloženého katalógu existovala v 17. storočí a bola v konečnom dôsledku uložená a využívaná v priestoroch olomouckého biskupstva. Biskup Karol z Lichtensteina-Castelcorna venoval svoju knižnicu v roku 1691 episkopátu, čo potvrdil pergamenovou listinou. Donáciu dal podpísať cisárovi Leopoldovi I. Habsburskému v máji 1694. Biskupovi predkovia pochádzali zo severu Talianska, on sám sa ale narodil a vyrastal v Kladsku a mal väzby k tomuto kraju prostredníctvom svojho otca Filipa Rudolfa, zemského hajtmana a majiteľa pozemkov. Po štúdiách pôsobil istý čas v Salzburgu, kde mal rodinné zázemie vzhľadom na činnosť svojich strýkov na arcibiskupstve. Súčasťou jeho kariérneho postupu bol aj Olomouc, kde bol od roku 1641 členom biskupskej kapituly. Mesto bolo však v rokoch 1645 – 1650 obsadené švédskou armádou a biskup Karol z Lichtensteina-Castelcorna zavŕšiac svoju kariéru sa

kroměřížská zámecká knihovna II
katalog 1691

tu natrvalo usadil a zostal v Olomouci až do svojej smrti v roku 1695. Od čias svojho pôsobenia v Salzburgu si bu- doval vlastnú knižnicu, ktorú potreboval k odbornému ras- tu a aj ju využíval. Tieto knižky boli všeobecne známe ako požadovaná alebo odporúčaná literatúra pre kňazský dorast podľa jezuitského rádu. Knižnicu predstavuje 769 zväzkov vydaných v 16. a 17. storočí do roku 1663. O biskupovom vlastníctve svedčí aj jeho rukopisný exlibris „Ex bibliotheca Lichtensteiniada Salisburgensi“ spolu s vlepým rodovým znakom, avšak len vo vybraných exemplároch v čase, keď jeho strýkovia v Salzburgu už boli po smrti. V tomto smere sú otázky ďalšie informácie týkajúce sa proveniencie kníh, a tou je väzba kníh v žltom pergamene.

Nasleduje analýza fondu a jeho usporiadanie podľa tra- dičných oddelení v šestnástich skupinách, ktoré sa čiastočne obmeňujú v knižniciach s podobným historickým knižným fondom. Ide o tieto skupiny podľa uvedeného latinského ná- zvu:

1. *Biblia, patres, scripturistae, concilia, concionatores* // *Biblia, otcovia, bibliisti, koncily, kazatelia.*
2. *Theologi speculativi* // *Spekulatívni teológovia.*
3. *Theologi morales* // *Morálni teológovia.*
4. *Controversistae* // *Kontroverzisti.*
5. *Canonistae* // *Kanonisti.*
6. *Legistae* // *Právnicki.*
7. *Medici* // *Lekári.*
8. *Historici ecclesiastici* // *Cirkevní historici.*
9. *Historici profani* // *Svetskí historici.*
10. *Historici peregrinarum linguarum* // *Historici cudzích reči.*
11. *Philosophi, mathematici, politici, artistae* // *Filozofi, matematici, politici, umelci.*
12. *Miscellanei libri* // *Rôzne knihy.*
13. *Humanistae* // *Humanisti.*
14. *Ascetae* // *Askéti.*
15. *Rituales et precatarii* // *Rituálne a modlitebné knižky.*
16. *Supernumerarii* // *Nadpočetné.*

Podľa ďalšieho rozboru a následného zoznamu uvedených kníh treba potvrdiť, že napriek vysokej cirkevnej hodnos- ti jej majiteľa nie je zbierka zameraná len na teologické a právnické spisy (cirkevné a svetské právo), ale jej charak- ter je univerzálny. Nachádza sa tu aj časť rukopisov, odpi- sov Aristotelových diel a rukopisné poznámky nuncia Carla Caraffu z rokov 1628 – 1639 spolu s denníkom cisárskeho vyslanca Júlia Neidhardta von Mersberg z roku 1632 z jeho cesty do Poľska pri príležitosti voľby tamojšieho kráľa.

V čase, keď sa Karol z Lichtensteina-Castelcornu stal olomouckým biskupom, starostlivo sa zaoberal svojou zbierkou, ktorá obsahovala pri jeho príchode 770 až 1350 zväzkov. Uložil ich do skriniek, ktoré dal za týmto účelom nanovo vyrobiť v dobovom barokovom štýle, aby umožnil ich ochranu i používanie. Dal vyše 600 kníh zviazať olo- mouckému kníhviazačovi Johannovi Kratzerovi do tragan- tového, tzv. tureckého papiera známeho svojou mramoro- vou štruktúrou. Tieto neskôr, na prelome 17. a 18. storočia nechali previazat' do bledej pergamenovej väzby. Biskupa možno považovať za umeleckého patróna a priaznivca ve- deckého výskumu, akými boli už aj jeho predchodcovia,

najmä Jan Filipec z Prostějova (1484 – 1490), aj keď bis- kup nepotvrdený pápežom, ktorý bol za uhorského kráľa Mateja Korvína zároveň varadinským biskupom, Stanislav Turzo z Betlanoviec (1497 – 1540) a jeho nasledovník Ján Dubravius (1541 – 1553). Dubravius bol literárne činný a od neho sa v Lichtensteinovej zbierke zachovala jeho *Historia Bohemiae* v dvoch exemplároch: (Bazilej, 1575) a neskor- šie vydanie (Frankfurt nad Mohanom, Vroclav, 1687). Bis- kupova podpora literárnej i vedeckej činnosti sa prejavila v množstve kníh jemu dedikovaných od rozličných autorov, čo nepochybne svedčilo o jeho priaznivom finančnom pris- pení pri ich činnosti. V niektorých prípadoch nechýba ani rukopisné venovanie pre biskupa od autora priamo v knihe.

V biskupovej knižnej zbierke sa nachádza množstvo da- rov zo Soľnohradska, čiže z okruhu Salzburgu, Bavorska a Rakúska, Saska, Uhorska a Španielska, isteže aj z oblasti Koruny českej. V katalógu sa uvádzajú samotní autori kníh, ako aj svetské duchovenstvo vrátane laikov. Treba spomenúť i spôsob dodávania nových kníh do biskupskej knižnice, ako napr. prostredníctvom brnenského kanonika Franza Ignaza Millera, ktorý možno dokumentovať osobným biskupovým listom z roku 1681.

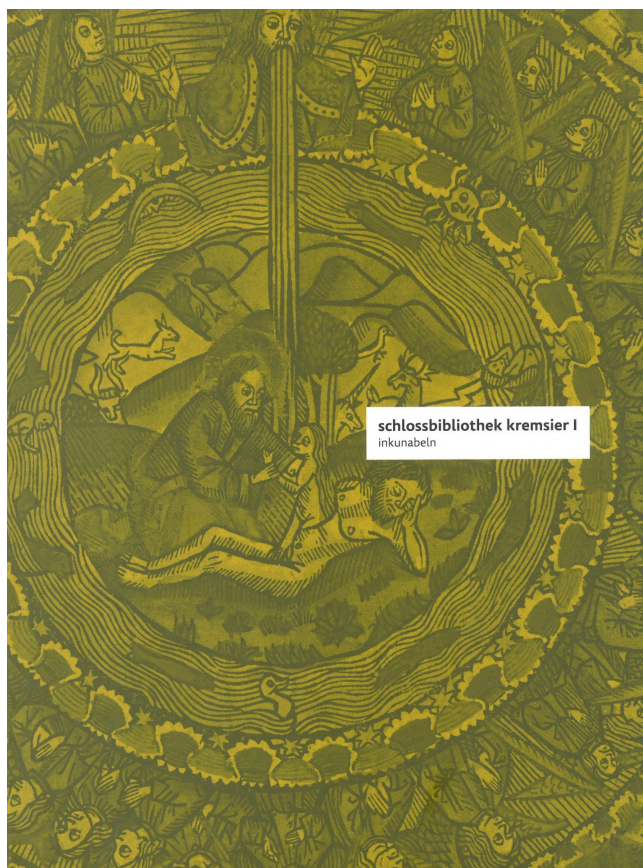
Proveniencia kníh, ak sa dá doložiť, poukazuje na viace- ro členov rodu Lichtenstein-Castelkorn. Medzi provenienč- nými záznamami sa možno stretnúť s rôznymi darmi vďaka pozostalostiam, ďalej sú to čestné dary rádov a kláštorov. Ale v katalógu sú uvedené aj iné posesorské záznamy. Väč- šina kníh pochádza ako dar z oblastí, kde mal biskup veľ- mi dobré kontakty. Boli medzi nimi aj nákupy väčších či menších knižných zbierok – z pozostalosti doktora Johanna Baptistu Kaltschmida z Eisenbergu, ktorý pôsobil na Mora- ve alebo Krištofa Aloiza Lautnera, dekana v severomorav- skom Šumperku, zapleteného do dobového čarodejníckeho procesu.

Na základe týchto i viacerých ďalších indícií možno kon- statovať, že olomoucký biskup zasvätil veľkú časť života prá- ve budovaniu knižnice. Je evidentné, že zbierka patrila kon- com 17. storočia svojim rozsahom i obsahom medzi význa- mné knižné celky na Morave a potvrdeným venovaním knižni- ce biskupstvu chcel biskup zrejme zabrániť jej rozptýleniu po smrti, ako sa to stalo s mnohými zbierkami. Zároveň odkázal svojim nástupcom opravené a nanovo vybudované reziden- cie s ich vnútorným vybavením. Za zmienku stojí, že sa bis- kup z Lichtensteina v čase medzi odkázaním svojej zbier- ky biskupstvu v roku 1691 až po úmrtie v roku 1695 zaslú- žil o zdvojnásobenie zbierky. Chronologicky pochádza len 78 kníh z obdobia do roku 1600, ostatné sú neskoršieho dáta.

Nasledujú ďalšie analýzy z rozličných odborných aspek- tov, ako je kodikologický popis rukopisného katalógu z roku 1691 a podrobný obsah súpisu podľa uvedených tematických skupín. Zaujímavý je aj konečný dnešný stav či zachovanosť biskupskej knižnice, ktorá sa za 327 rokov rozrástla na 3828 zväzkov podľa dochovaných správ i katalógu z roku 1700. Fyzický stav knižnice sa nakoniec znížil o zhruba jednu pä- tinu najmä v dôsledku požiaru v roku 1752.

Katalógová časť je rozdelená do uvedených častí a v rámci nich sú precízne alfabeticky podľa autora alebo názvu popísané diela – najskôr skrátene záznam a potom plný názov knihy a impresum. Nasleduje porovnanie s bib-

liografiou, inventárne číslo a samozrejme provenienciac, ktorá dokladuje pôvod a pohyb tej-ktorej knihy a je výborným východiskom pre ďalšie rozborov knižnice. Výber obrázkov dokumentuje jednotlivé vzácne exempláre, ich titulné listy, portréty alebo rukopisné posesorské poznámky, exlibrisy. Bohatý aparát registrov – menný, provenienčný, register neidentifikovaných záznamov, vybraných tém, dedikácií Karolovi z Lichtensteina-Castelcornu alebo register bohemík – umožňujú perfektnú orientáciu v katalógu. Celkom na záver sú poskytnuté záznamy o účtoch a okrem prameňov predovšetkým vyčerpávajúci zoznam použitých bibliografií.

Kroměřížská zámecká knihovna I. Prvotisky/ Schlossbibliothek Kreamsier I. Inkunabeln

V arcibiskupskej knižnici sa zachoval úctyhodný počet inkunábulí aj napriek viacerým nepriaznivým prírodným i spoločenským okolnostiam. Tieto prvotlače boli súčasťou iných významných kniežacích knižníc spolu aj s kódexami, ktoré sa dostali do Kroměříža.

V úvodnej štúdií Miroslav Myšák pripomína význam grófa biskupa Karola z Lichtensteina-Castelcornu pri vzniku arcibiskupskej knižnice, ale predstavuje aj ďalšie osobnosti, ktoré sa výrazne podieľali pri jej zveľadovaní či už z barokového alebo neskoršieho obdobia. Jedným z nich bol napr. kardinál arcibiskup Maximilian Joseph Sommerau-Beeckh, ktorý vydal v roku 1838 nové pokyny pre správu a uchovávanie knižnice, pričom si pomohli aj s peniazmi z Lichtensteinovej nadácie. Autor štúdie pokračuje s vymenovaním viacerých priaznivcov a mecénov až do roku 1970. Uzavretá knižnica v počte 57 765 exemplárov je od roku

1970 pod správou Štátneho múzea a záhrad v Kroměříži. Nachádza sa v šiestich miestnostiach na zámku a knihy sú umiestnené v pôvodnom knižničnom mobiliári. Od roku 2007 sa nazýva Arcidiecézní muzeum v Kroměříži ako odnož Muzea umění v Olomouci, ako bolo vyššie spomenuté.

Knižnica obsahuje inkunábuly, resp. prvotlače, tlače 15. storočia, počtom cca 178 bibliografických jednotiek v 172 zväzkoch, z toho jeden triplikát a päť duplikátov, čím prevyšuje ďalšie vzácne kolekcie na Křivokláte a u Lobkovicovcov v Roudnici. O prírastky inkunábulí sa zaslúžil zakladateľ zbierky biskup Lichtenstein, ale neskôr najmä arcibiskup Fridrich von Fürstenberg (1853 – 1892). História tohto fondu približuje veľmi plasticky rozbor zbierky podľa rozmanitých aspektov.

Katalógovú časť spolu s konkordanciami spracovali okrem Miroslava Myšáka Jana Adamusová, Zuzana Bernátová, Kateřina Fajtlová a Aneta Richterová. Poskytli precízne všetky potrebné údaje vrátane väzby, proveniencie a akýchkoľvek záznamov v knihách. Osobitne stojí za zmienku výzdoba, niekedy sú drevorezy kolorované, inokedy sú iniciály alebo celé fóliá nádherne iluminované. Nechýbajú odkazy na základné bibliografie inkunábulí a aj ich súpisov v Českej republike. Tento kolektív spracoval aj základné registre – konkordancie, register podľa miesta tlače, podľa tlačiarov a nakladateľov, podľa sekundárnych autorov, podľa jazyka, supralibros, výzdoby, proveniencie a podľa signatúry.

Nakoniec sprístupňuje M. Myšák ešte prehľad inkunábulí v starých katalógoch, ďalej ich zoznam v starej kroměřížskej knižnici a ich rukopisný súpis z roku 1890 od Františka Hrbáčka.

Obsahová náplň inkunábulí prezentuje ukážku stredovekej knižnice obsahujúcej popri antických autoroch a autoroch obdobia patristiky i stredovekú literatúru. Popisy inkunábulí sú veľkoryso doplnené obrázkami kníh i mobiliáru a portrétov osobností, ktoré sa zaslúžili o zveľadenie knižnice.

Obidva katalógy sú veľmi dobre spracované, vyhovujú pravidlám spracovania inkunábulí a vôbec starých tlačí. Obsahujú adekvátne registre podľa zvyklostí obdobných katalógov. Sú aj typograficky kvalitne prevedené s množstvom sprievodných obrazových ukážok, aj priblíženia textu.

Zasvätené analytické štúdie Miroslava Myšáka, ktorý bol editorom obidvoch katalógov, inkunábulí spolu s Barbarou Pokornou, sprístupňujú odbornej verejnosti historické knižné fondy arcibiskupskej olomouckej knižnice so sídlom v Kroměříži. Ide o jednu z najbohatších knižníc, ktorá už v 17. storočí patrila medzi tie najväčšie a ktorá si zachovala svoju hodnotu až do dnešných dní.

Obidva katalógy kroměřížskej arcibiskupskej knižnice sú dôstojným príspevkom do radu publikácií historických knižných fondov. Kvalitné spracovanie inkunábulí a aj tlačí 16. a 17. storočia poukazuje na bohatstvo týchto fondov v Čechách; ich provenienciac siahajúca do najstarších čias zase poukazuje na úroveň vzdelania a vzdelanosti v minulosti, nehovoriac o prezentácii týchto jedinečných kultúrnych pamiatok v jednotlivých regiónoch.

Moderné a systematické spracovávanie historických knižných fondov má v Čechách dlhodobé tradície. Inkunábuly v Čechách sú zaznamenané od čias *Knihopisů českých a slovenských tisků od doby nejstarší až do konce*

XVIII. stoloť. Dťl I. Prvotisky (do roku 1500) (ed. Zdeněk V. Tobolka. Praha: Komise pro knihopisný soupis českých a slovenských tisků, 1925); Dťl II. Tisky z let 1501 – 1800. Část 1 – 9 (eds. Zdeněk V. Tobolka – František Horák. Praha: Komise pro knihopisný soupis českých a slovenských tisků, 1939 – 1967, ako aj *Dodatky 1 – 9* (eds. Zdeněk V. Tobolka – František Horák – Bedřiška Wiřďálková – Vladimír Jarý – Jan Andrlle. Praha: Národní knihovna České republiky, 1994 – 2010). (Dostupné online z: [www.http://aleph.nkp.cz](http://aleph.nkp.cz)). V rámci bývalého Československa sa spracovávali súpisy inkunábulí identifikujúc ich hlavne podľa *Gesamtkatalogu der Wiegendrucke* (I – VII. Leipzig: Hiersemann, 1925 – 1940, VIII. Stuttgart: Hiersemann – Berlin: Akademie Verlag – New York 1978. (Dostupné online z: <http://www.gesamtkatalogderwiegendrucke.de>). Pravidlá sú uverejnené v III. zväzku GW (Leipzig: Hiersemann, 1928, s. IX – XXXII) v jazyku nemeckom, francúzskom, anglickom a talianskom. Súpisy sa vydávali tlačou z tohto i neskoršieho obdobia, medzi nimi sa nachádzajú aj moravské fondy: od Jiřího Loudu (*Soupis prvotisků Universitní knihovny v Olomouci a její pobočky v Kroměříži*. Praha: SPN, 1956), Vladislava Dokoupila (*Soupis prvotisků z fondů Universitní knihovny v Brně*. Praha: SPN, 1970), Mirka Riedla (*Katalog prvotisků jihočeských knihoven*. Praha: SPN, 1974), Emmy Urbánkovéj (*Soupis prvotisků českého*

původu. Praha: Státní knihovna ČSR, 1986), Jitky Šimákovéj – Jaroslava Vrchoťku a kol. (*Katalog prvotisků Knihovny Národního muzea v Praze a zámeckých a hradních knihoven v České republice*. Praha: KLP, 2001) a od Petra Voita (*Katalog prvotisků Strahovské knihovny v Praze*. Praha: Královská kanonie premonstrátů na Strahově, 2015; *Český knihtisk mezi pozdní gotikou a renesancí II*. Praha: Academia, 2017).

Sem možno zaradiť, podobne ako to obsahujú uvedené kroměřížske katalógy, aj súpisy obsahujúce tlače 15. i 16. storočia od Kamila Boldana *Úřední jednolístové tisky jagellonského věku* (Praha: Národní knihovna České republiky, 2016), od Josefa Hejnica – Anežky Baďurovej – Hany Beránkovéj – Ila Šedu *Soupis tisků 16. století Západočeského muzea v Plzni* (Plzeň Západočeské muzeum v Plzni, 2013) a hlavne od Petra Maška *Tisky 16. století v zámeckých knihovnách České republiky I – III* (Praha – České Budějovice: Národní muzeum ... ve spolupráci s Národním památkovým ústavem, 2015).

Eva Frimmová

Historický ústav SAV

P. O. Box 198, Klemensova 19

814 99 Bratislava